

DÁVIDNÉ BAJOR ÁGOTA

„Az Úr meghallgatott!

Szent Anna és Szent Joakim¹ legendája, Szűz Mária gyermekségtörténete

c. kiadvány ismertetése

SZENT ANNA ÉS JOACHIM LEGENDÁJÁNAK EREDETE ÉS ALAKULÁSA

A Szűzanya származását, szüleit az evangéliumok egyáltalán nem említik, ugyanakkor már nagyon korai hagyomány ismerni véli nevüket. Anna (jelentése *kegyelem, megkegyelmezett, könyörület, kedvesség*) és Joachim (jelentése *Isten felemel*) beszédes nevek. Történetüket, Szűz Mária csodás születését, gyermekkorát, eljegyzését egy 2. századi iratból, az apokrif (nem kánoni, nem sugalmazott) Jakab-ősevangéliumból ismerjük.² Később a legendák különböző variációi terjedtek el, amelyek nem a történeti hűségre törekedtek, hanem a vallásos buzgalom és a Szűzanya iránti tisztelet erősítése volt a céljuk. A Jakab-evangélium nem említi, hogy a házaspár hol lakott, de Anna hagyomány szerinti lakóháza fölé Jeruzsálemben, a Bethesda fürdő közelében templomot emeltek az 5. században. Ezt tekintik Mária születési helyének is. A felszentelés évfordulóján, szeptember 8-án emlékeztek meg Szűz Mária születéséről, később pedig ez a nap lett hivatalosan is Kisboldogasszony ünnepe. Más változatok szerint azonban az idős pár Názáretben élt, onnan mentek fel Jeruzsálembe áldozati ajándékaikkal. Anna megérte Jézus születését, sőt, egy 9. századtól elterjedt legenda szerint Joachim halála után még kétszer férjhez ment, további két Mária nevű lánya született, akiknek fiai később Jézus tanítványai lettek. Ezzel a jámbor szerzők az evangéliumokban említett Jézus „testvéreinek” (unokatestvéreinek) létét szerették volna igazolni. Ez utóbbit olvashatjuk a 13. században összeállított *Arany Legendában* (Legenda Aurea) is, amelyet Jacobus da Voragine szerkesztett. A középkor derekán a ciszterciek, domonkosok, ferencesek tevékenységének köszönhetően megnövekedett az érdeklődés a Szűzanya élete iránt. Festmények, freskók, mozaikok, domborművek, üveglakok mutatják be Szűz Mária születésének és eljegyzésének jeleneteit. (Ekkor fordul a figyelem Mária szenvedésére is, megjelenik többek között a Pietà-ábrázolás.)

¹ A főként gyerekeknek szánt kiadványban a Joachimot magyarosan k-val és nem ch-val írtam.

² Vanyó László szerk. (1980) *Ókeresztény írók II. kötet. Apokrifek*. Szent István Társulat.

Bizánci hatásra terjedt el az a képtípus, ahol Anna és Joachim összeölelkezik a jeruzsálemi Aranykapunál, illetve Mária születése, amelyen több jelenetet is megfigyelhetünk egy ábrázoláson (a fekvő Anna a karjában tartja az újszülöttet, miközben ugyanazon a képen a szolgálók egy tálban már fürösztik a kis Máriát).

1. kép. Mária születése (Giotto, Padova, Scrovegni-kápolna)

Népszerűek lettek az olyan témák is, mint a „Szent Anna harmadmagával” (Mettercia) vagy az úgynevezett „nagyszentszalád” bemutatása, amelyen Annát láthatjuk három férjével, lányaival, vejeivel, unokáival.

2. kép. Szent Anna Máriával és a kis Jézussal, három férjével, valamint Szent Józseffel (Pfarrwerfen)

A tridenti zsinat elvetette ezt a legendaváltozatot, így ez utóbbi képtípus is visszaszorult a továbbiakban. A barokk kortól kezdve templomainkban olyan festményekkel találkozunk leginkább, amelyeken Szent Anna a kis Szűz Máriával az ószövetségi iratokat, jövődöléseket tanulmányozza.

Szent Anna és Joachim történetének szép feldolgozása az 5. századi alapokra épült 14. századi Chora-monostorban található (ma Kariye-dzsámi, Isztambul), amelyben csodálatos mozaikokon szemlélhetjük meg a legendát sok más ó- és újszövetségi jelenettel együtt.

Nyugaton talán a leghíresebb képsor erről a témáról a padovai Scrovegni-kápolnában (más néven Aréna-kápolnában) látható. Giotto 1303 és 1305 között festette meg freskósorozatát Jézus életéről, amelynek az első 12 jelenete Szűz Mária szüleinek legendáját, illetve Mária gyermekségtörténetét mutatja be.

Kevésbé ismert, de magas színvonalú a galatinai (Puglia, Olaszország) Alexandriai Szent Katalin-bazilika jobb oldalhajójának mennyezeti freskója (készült 1391-1446 között), amely ugyanezt a legendát mutatja be, és amelyen a szakemberek szerint egyértelműen kimutatható Giotto hatása.

AZ ÚR MEGHALLGATOTT! C. KIADVÁNY KELETKEZÉSE

Szűz Mária szüleinek legendája a Budapesti Batthyány téri Szent Anna-templomban ragadott meg először, ahol Kontuly Béla szekciója Joachim és Anna találkozását mutatja be a jeruzsálemi Aranykapunál. A kupola többi képe – Molnár C. Pál alkotása – Szent Anna történetét ismerteti a nevezetes találkozás előzményeitől kezdve Szűz Mária születésén keresztül egészen Anna haláláig. Jóval később láthattam meg Giotto freskósorozatát Padovában. Ekkor már óraadó hitoktató voltam, és ettől kezdve foglalkoztatott a gondolat, hogy Jézus nagyszüleinek szép legendáját tanítványaimmal és minél több emberrel megismertessem. Egy kis képeskönyvet képzeltem el sok rajzzal, gyerekeknek szóló szöveggel. Három évtized is eltelt, míg végre megfogalmaztam a történetet, kicsit kiegészítve, kiszínezve az eseményeket. Kerestem rajzolókat is, nem sok sikerrel. Több kiadónál kopogtattam, éppen a világjárvány idejét éltük. Mindenholt a bizonytalanságra, illetve a téma iránti érdeklődés vélt hiányára hivatkozva elutasítást kaptam. Végül az OHB segítségével (ahol külső munkatárs vagyok) az Ecclesia Kiadó adta ki a füzetet, amelyet a Galatinában található bazilika képei illusztrálnak. A szöveg egyszerűsített, Káposztássy Béla atya által lektorált végső változata a Jakab-ősevangélium eseményeit követi, és a végére került néhány ima is a kiadó vezetőjének, Perger Gyula atyának javaslatára. Nemcsak gyerekek, hanem minden korosztály számára szép kiadvány lett belőle, nem utolsósorban a grafikus, Tencz Kriszta kiváló munkájának köszönhetően.

JOACHIM ÉS ANNA LEGENDÁJA

Joachim bőkezűségéről ismert, jómódú, már idősödő férfi volt Dávid király családjából. Egy alkalommal, amikor áldozati ajándékaival a templomba ment, a pap elutasította őt, mert nem támasztott utódot Izraelnek. Megalázottságában nem is tért haza, hanem kiment a pusztába a nyájához. Ábrahám történetébe kapaszkodva fordult az Úrhoz. Elhatározta, hogy addig fog böjtölni és imádkozni, míg meghallgatásra nem talál. 40 napi kitartó könyörgés után áldozatot mutatott be Istennek. Egy angyal vitte hírrül Joachimnak, hogy az Úr elfogadta áldozatát és meghallgatta könyörgését, majd felszólította, hogy térjen haza, mert Annának gyermeke lesz.

3. kép. Joachim és az angyal (Galatina, Szent Katalin-bazilika)

4. kép. Anna imája (Giotto, Padova, Scrovegni-kápolna)

Felesége, Anna, megtudta a templomban történeteket, és nagyon fájt neki, hogy Joachim köszönés nélkül ment el: siratta meddőségét, özvegységét.

Ő is az Úrhoz fordult fájdalmában, majd Sárát idézve buzgón fohászkodott. Neki is angyal hozta a hírt, hogy szülni fog, és az egész földkerekségen beszélni fognak gyermekéről. Sára örömeiben felajánlotta születendő gyermekét az Úrnak.

Giotto zárt térbe helyezte el Anna imáját, sőt szobáját templomnak ábrázolta, felül timpanon látható az áldást osztó Krisztussal. Az eredeti legendában Anna a kertjében imádkozott, így látjuk Galatinában is, valamint a Chora-monostor mozaikján is.

Amikor Anna szolgálai hírt hoztak, hogy Joachim hazafelé tart a pusztából, eléje sietett.

A házaspár a jeruzsálemi Aranykapunál találkozott, ahol nagy örömmel és szeretettel ölelték meg egymást.

5. kép. Találkozás az Aranykapunál (Kontuly Béla, Budapest, Szent Anna-templom)

A megfelelő idő elteltével megszületett a várva várt gyermek, akinek a Mária nevet adták.

6. kép. Mária születése (Galatina, Szent Katalin-bazilika)

Amikor Mária hároméves lett, szülei – ígéretükhöz híven – felvitték a templomba gazdag áldozati ajándékok kíséretében. A pap megáldotta a kislányt, aki örömeiben táncot járt az oltár lépcsőjén.

7. kép. Joachim a templomba viszi a kis Máriát (Isztambul, Chora-monostor)

Amikor Mária nagykorú lett, vagyis betöltötte a tizenkettedik évét, már nem maradhatott a templomban, mert „beszenyezne” – ti. a menstuációt tisztátalannak gondolták – a szent helyet. A főpap az Úrtól kért és kapott útmutatást: a Dávid király családjából való nőtlén és özvegy férfiak hozzanak rügyező gallyat, és égi jel mutatja majd meg, ki legyen Mária férje. Áron vessejéhez hasonló csoda alapján József lett Mária jegyese. A Jakab-evangélium csak kizöldült ágról beszél. Giotto képén fehér madarat látunk az ág végén. A Pszeudo-Máté-evangélium adja a megoldást, amelyet pár száz évvel a Jakab-evangélium után állítottak össze néhány részlettel kiegészítve, kibővítve azt. Ebben fehér madár jelent meg József ágán, ezzel jelezve a kiválasztottságát.

8. kép. Mária eljegyzése (Giotto, Padova, Scrovegni-kápolna)

A történet folytatását, az angyali üdvözet eseményeit már Lukács evangéliumából ismerjük.

SZEMÉLYES ÉRINTETTSÉG

A gyerek utáni reménytelen vágyakozás a mi családukban unokaszinten jelent meg. Nekünk – hála a Teremtőnek – négy kislányunk született. Legnagyobb lányunk és férje viszont évekig várták hiába a gyermekáldást. Csalódásuk és fájdalmuk természetesen ránk, szülőkre és a testvéreire is kihatott. Sokat imádkoztunk, sírtunk, és amikor a várva várt kis magzat végre megfogant, majd pár hét után elment, kétségbeesetten kérdeztük: miért?

Lányomat (és magamat is) az ószövetségi asszonyok példájával biztattam, hogy Isten tudott csodát tenni a reménytelen helyzetben is, és aztán a megszületett gyermeket mindig valamilyen különleges feladatra hívta meg. Sára, Hanna (Sámuel anyja) mellett ott van Ráhel vagy Sámson anyja, vagy már az Újszövetségben Zakariás és Erzsébet. Szent Anna és Joachim legendája is a példák közé került, bár nem említi őket a Biblia. Hála Istennek, végül megszületett az első unokánk, Sámuel lett a neve (jelentése *az Úr meghallgatott*). Azóta már két kistestvére is van, és a négy lánytól összesen kilenc, hamarosan tíz unokának örülhetünk. Orvosi segítséget az irgalmasoknál működő rendelőben kaptak, de meg vagyunk győződve arról, hogy csoda történt. „Az istenszeretőknek minden a javára válik” idézet is erőt adott, bár a bajok sűrűjében ezt nem igazán érezzük, nem igazán hisszük, jó esetben utólag megértjük. Ebben a nehézségben családunknak az vált javára, hogy minden életet sokkal, de sokkal nagyobb hálával fogadnak a lányaink, nem természetesnek, hanem a Teremtő nagylelkű ajándékának tekintik, még akkor is, ha emberileg nincs probléma.

Nekem mit jelent Joachim és Anna legendája? Azt, hogy minden bajunkban Istenhez érdemes könyörögni, kitartóan, nem lankadva. És mi van akkor, ha nem teljesíti kérésünket? Nem születik meg a várt gyerek, nem gyógyul meg a beteg, nem találunk párt... Nehéz kérdések. Csak Istenbe vetett bizalommal és hittel lehet elfogadni a látszólagos kudarcot, és remélni, remélni, hogy az Úr tervében mindezek benne vannak, és a javunkra válnak valamilyen módon.